

INTEGRACIJSKO DJELOVANJE VOJNIH KAPELANA

Vine MIHALJEVIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 262.145(497.5)"1993"
253(497.5)"1993"

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 14. 12. 1999.

U radu je izneseno konkretno iskustvo djelovanja vojnih kapelana na vukovarsko-vinkovačkoj te na livanjskoj bojišnici do sredine 1993. godine. Riječ je, naime, o situacijskoj evangelizaciji: evangelizaciji u kriznom ratnom razdoblju kada je krizna područja napustilo civilno stanovništvo, a ostala je gotovo jedino vojska. U kontekstu novonastale situacije bila je potrebna i primjerena evangelizacija vojnika. Neki su katolički svećenici samoinicijativno, drugi organizirano pastoralno djelovali u ratu, a tek je krajem 1996. godine potpisan Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika u vojsci i redarstvenim službama. Sadržaj djelovanja vojnih kapelana je duhovna skrb o vojnicima, slavljenje svetih sakramenata i molitva s vojnicima. Način njihova djelovanja slijedi poznatu pastoralnu formulu: promatrati, prosuđivati i djelovati koju obuhvaća metoda "biti zajedno", a kriterije za svoje djelovanje vojni kapelani su crpili iz bitnih sastavnica Crkve: liturgija, služenje, zajedništvo i svjedočenje. Ovo djelomično konkretno iskustvo pokazuje da je integracijsko djelovanje vojnih kapelana pridonijelo obrani "poziva" čovjeka koji ima svoje ime, naciju, kulturu, povijest, pamćenje, zatim obrani zajednice koju kršćanski izgrađuje i, na kraju, obrani domovine koju hrvatski stvara.

Vine Mihaljević, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Marulićev trg 19/1, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-mail: vine.mihaljevic@ipdi.hr

UVOD

Rad pod naslovom *Integracijsko djelovanje vojnih kapelana u Domovinskom ratu* nalazi se na crti promišljanja koja imaju zajednički radni naslov *Na tragu Drugog u Domovinskom ratu*. Naime, tijekom proteklih godina pisalo se o različitim oblicima Domovinskoga rata, a u sljedećem će tekstu biti riječi o konkretnom iskustvu katoličkih vojnih kapelana u Domovinskom

ratu. U ovom našem izlaganju oslanjamo se osobito na iskustvo vojnih kapelana s vinkovačko-vukovarske te na iskustvo "vojnih kapelana" s livanjske bojišnice koji su djelotvorno organizirali pastoral vojnika.¹ Naime, o tim iskustvima posjedujemo dokumente. Na samom početku Domovinskoga rata nije bio službeno ustrojen vojni ordinarijat, nego su kapelani djelovali prema vlastitim prosudbama.

U Domovinskom su ratu neki svećenici prinijeli svoj život kao žrtvu za svoj narod,² drugi su pretučeni, mučeni, zatvarani³ a neki su opet aktivno organizirali pastoralnu skrb za vojsku. Među njima su i "livanjski franjevci, stoljetni suputnici i supatnici naroda, bili zajedno s našom vojskom na ratištu i davali joj moralnu snagu i potporu da ustraje u obrani vlastitih života i svoga doma. Ostali su zajedno s vojskom i bili su jedan od najjačih motiva u opravdanoj obrani slobode, pravde, istine, nacionalno-kulturnog i povijesno-religioznog identiteta svoga naroda. Molili su i pjevali zajedno s vojskom, slavili svete mise i dijelili svete sakramente na bojišnici i stvarali od hrvatskog vojnika viteza mirotvorca koji ima najviši smisao življenja u Bogu i koji svoje vojničko služenje stavlja pod Božju zaštitu, za ljubav, sigurnost, mir i slobodu svoga naroda".⁴

Sadržaj djelovanja vojnih kapelana je duhovna skrb vojnika, služenje svetih sakramenata i molitva s vojnicima. Način njihova djelovanja slijedi poznatu pastoralnu formulu: promatrati, prosuđivati i djelovati – koju obuhvaća metoda "biti zajedno", a kriterije za svoja djelovanja vojni kapelani su crpili iz bitnih sastavnica Crkve: liturgije, služenja, zajedništva i svjedočenja.

Ne želimo govoriti o onomu što je vrlo dobro izloženo u zbornicima o biblijskim dimenzijama rata i biblijskim iskustvima rata⁵ na teorijskoj razini, nego upravo o zbiljskom iskustvu vojnih kapelana u Domovinskomu ratu, o oblicima njihova djelovanja, o glavnim obilježjima modela vojnika koji su oni promicali. U drugom dijelu prikazat ćemo institucionaliziranu praksu djelovanja vojnih kapelana koja ima svoje središte u ustanovljenju Vojnoga ordinarijata.

DRUŠTVENI I CRKVENI KONTEKST DJELOVANJA VOJNIH KAPELANA

Prije metode, sadržaja i ciljeva valja nekoliko riječi, sasvim ukratko, kazati o novonastaloj povijesnoj situaciji, odnosno novonastalom društvenom kontekstu. Naime, dok je civilno stanovništvo napustilo ratom zahvaćene krajeve u istočnim dijelovima Hrvatske, u jugozapadnoj Bosni se već početkom 1992. godine osjećao tihi odlazak civilnog pučanstva prema sigurnijim hrvatskim krajevima, a tijekom ožujka i početkom travnja, nakon krvavih kupreških događaja, gotovo se čitav vjernički puk iselio u južnije krajeve ili u inozemstvo. Istodob-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

no, u Livno se s različitih strana "slila" brojna vojska. Preko noći je nastala nova situacija u kojoj ništa više nije isto kao prije, trga se i briše staro, a ispisuje novo znakovlje. Vjernici su napustili svoja sela i grad, a ostali su katolički svećenici. Gotovo su posve nestale redovite pastoralne dužnosti i potrebe. Sve su komunikacije prekinute s provincijalnim središtem u Sarajevu te biskupijskim središtem u Banjaluci. U takvoj situaciji livanjski su franjevci, u dogovoru s vojnim i političkim vlastima općine, organizirali vojni pastoral, jer su u gradu i u okolnim selima tada bili uglavnom vojnici koji su čuvali i sačuvali te prostore pred neprijateljskim krvavim pohodom, a svećenici su čuvali i sačuvali povjerene im vojnike i skrbbili se o njima. Naši vojnici nisu bili pripremljeni na neposrednu ratnu situaciju. Krvavi pir velikosrpske ekspanzije već je poodavno počeo. No, nije se vjerovalo da bi mržnja i zlo mogli poprimiti tako velike razmjere. Sve je ostalo na razini čuđenja i iznenađenja: Zar je to moguće! Strašno! No, kada su granate počele padati i diljem drugih prostora, kada je prijatelj ranjen, ubijen, tek tada se shvatilo da zlo i mržnja srpskoga naroda ubire posvuda isti plod spaljene zemlje. U takvoj neposrednoj situaciji nije bilo vremena za duga promišljanja i stvaranja velikih teorijskih sustava, nego se nametnuo izbor: ili biti žrtva velikosrpskoga ekspanzionističkoga krvavog pohoda ili mu se oduprijeti. Uz nedostatnu pripremljenost, uz nedostatno ratno iskustvo, hrvatski narod, a s njim i njegovi svećenici⁶ koji su mu u najtežim trenucima naviještali Evanđelje, izabrali su drugo: suprotstaviti se mržnji, zlu. Da, oduprijeti se zlu, a da sami pri tome ne postanu porobljeni mržnjom i zlom,⁷ nego da, upotrebljavajući pravo na "zakonitu obranu",⁸ iz ljubavi sačuvaju sebe, svoju obitelj, zajednicu i narod za Boga. I za to je bilo potrebno prinijeti veliku žrtvu. Veliku, a katkad i neshvatljivu, kad se u cjelokupnom promišljanju ima pred očima ponašanje Srpske pravoslavne crkve koje je posve nerazumljivo, nepojmljivo. Ta crkva je otvoreno poticala na mržnju svega onoga što je katoličko u svrhu nacionalne srpske i vjerske jednoboznosti.⁹

METODA DJELOVANJA VOJNIH KAPELANA

Kakva je bila konkretna metodologija koju su vojni kapelani upotrebljavali tijekom cjelokupnoga rada s vojnicima. Ona je posve očita u djelovanju vojnih kapelana na livanjskoj bojišnici: stoljetna metoda franjevačkoga pastorala koja je izražena formulom "biti zajedno" i koja ima svoju metodičku ishodišnu točku u teološko-pastoralnim djelima fra Mate (Matije) Divkovića.¹⁰ Naime, cilj je posve jasan: jamčiti duhovnu skrb o vojnicima, a i sadržaj je posve jasan: naviještati Evanđelje Isusa Krista u okolnostima rata te govoriti o dokumentima cr-

kvenog učiteljstva i njihovim smjernicama koje govore o tim posebnim okolnostima. No, što zapravo ističe metodologija "biti zajedno": znači da je redovnik zajedno sa svojim narodom kojemu naviješta Evandjelje po kojemu se spašava u redovitom vremenu. No, redovnik je posebno zajedno u vremenu iskušenja, u teškom i kriznom vremenu u kojemu se nameće i obveza složenijih i odgovornijih rješenja. Jedno takvo teško iskušenje za čovjekovo dostojanstvo i za njegovu vjeru jest i rat. Vojnicima¹¹ se redovnik najdjelotvornije obraća ako s njima dijeli rov, ako situacijski podijeli sakrament ranjenom vojniku, ako dijeli skrovito mjesto zaštite od granatiranja bezbožnih srpskih vojnika, ako dijeli ozbiljan razgovor i razgovor šale, vojnički grah, konzerve, trpljenje i žalost za izgubljenim borcem kao i jad za neodgovornim susjedom. Samo tada redovnik "čuva" vojnika od zločina i u ratu. No, povrh toga, u ratu redovnik savjetuje vojnike, govori im o služenju miru, potiče ih na zaštitu ljubavi, vojničkog viteštva, čovjekova dostojanstva. Oni tada cjelovito zajedno čuvaju i "čovjeka" i "mir". Izgrađuju vojničku dušu koja brani i gradi. Jednom riječju: iz toga zajedništva nastaje vojnik mirotvorac koji ljubi svoj život, brani svoj dom, zajednicu i domovinu. Tu ljubav ne treba uvjeravati ni, ne daj Bože, iznevjeriti. Tu ne nalazi svoje mjesto mržnja, osveta, zlo.

Ta metodologija nije predvidiva, jer ne slijedi klasičnu metodologiju čije su bitne sastavnice svrha, sadržaj, metoda i sredstva. Točno, nije predvidiva iz razloga, jer to nije moguće. Kada se govori npr. o izlaganju rata prema dokumentima Drugoga vatikanskog sabora, a tog trenutka počinje djelovati topništvo jugoslavenske vojske i srpskih paravojnih formacija – tada je sigurno samo jedno: što prije u zaklon, u zemunice i pojačati promatračnice. I taj je trenutak postao "predvidivim" elementom iznenađenja u našoj metodologiji. Nakon nekoga određenog iskustva znali smo kada neprijateljski vojnici imaju vrijeme za dnevni objed i tada "miruju", a nama je to bilo pogodno vrijeme za razgovore s većim brojem vojnika. U metodologiji "biti zajedno" vojni kapelani susreću vojnike, pozdravljaju ih, slušaju, razgovaraju i solidariziraju se s njima. Na kraju susreta, razgovora, načini se kratko promišljanje o zajedničkom razgovoru koje je ujedno i ponuda, perspektiva, naime rješenje koje sve obvezuje u novonastaloj ratnoj situaciji. U tim susretima, koje animiraju i koordiniraju vojni kapelani, svi su jednaki: i vojnici, i zapovjednici i kapelani. U svim tim zajedničkim susretima sadržana su tri momenta metode pastoralnog djelovanja "promatrati, prosuđivati i djelovati", no, ovoga puta u ratu.

Kako smo već istaknuli, ne želimo ovdje govoriti o teorijama o ratu, nego o ratnoj istini, istini u ratu u svjetlu zbiljsko-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

ga iskustva vojnih kapelana.¹² Kao što smo naveli, u Livnu su ostali samo vojnici raspoređeni po osamdesetak kilometara dugoj bojišnici, a Franjevačka zajednica je organizirala pastoral u ratu. Radi što boljšega obavljanja te dužnosti, vojni kapelani su dobili od vojnih vlasti na raspolaganje i terensko vozilo "Lada Nivu", nosili su vojničku odoru s posebno izvezenim znakom križa koji je bio znak djelovanja i znak raspoznavanja te nisu nosili oružje.

SADRŽAJ DJELOVANJA VOJNIH KAPELANA

Vojni kapelani su na različite načine naviještali Evandjelje i svjedočili ga u ratu. Služili su euharistiju, svaki su dan susretali vojnike, solidarizirali se s njima, dijalogizirali, zbrinjavali prognanike, karitativno djelovali te sudjelovali u radijskim emisijama radi promicanja mira.

Euharistijski susreti

Vukovarski franjevci, koji su zajedno proživjeli sve strahote rata sa svojim pukom, služili su svetu misu za gardiste u školi gdje je bio pripremljen "oltar".¹³ Na kraju 1991. godine vinkovački svećenik Tadija Pranjić u svojem izvješću o teškim neprijateljskim napadima na grad Vinkovce piše svojem biskupu u Đakovo kako je hrvatskim vojnicima bilo posebno drago kada su ih obilazili svećenici na fronti i donosili utjehu u ovom strašnom ratu, utjehu vjere i svetih sakramenata, a kada je to bilo moguće, služili su i svete mise.¹⁴ I livanjski su vojni kapelani služili svete mise s vojnicima na čitavoj bojišnici. Vojnici su sami pripremali improvizirane oltare i dostojanstveno se sa svojim zapovjednicima pripremali na služenje euharistije. Vojnici su molili i pjevali. Neki su se vojnici osobno ispovijedali, a kako je bio velik broj vojnika, vojni kapelani nisu bili u mogućnosti sve pojedinačno ispovjediti nego su im podijelili zajednički oprost pa su nakon toga svi primali svetu pričest. Nakon mise vojni kapelani su dijelili krunice svim vojnicima koji su ih primali s dubokom vjerom, svjesni da ih znak križa čuva i da se na taj način stavljaju u zaštitu Majke Božje. Radosniji, jači, sigurniji nakon mise vojnici i vojni kapelani zajedno su popili kavu, razgovarali, blagovali vojnički ratni objed. Nakon cjelodnevni susreta kapelani su ostavljali "živu zajednicu vojnika vjere" neposredno uz crtu bojišta.

Za poginule branitelje služene su svete mise zadušnice na samoj bojišnici u kojima su svi suborci sudjelovali. Nakon takvih euharistijskih sastanaka vojni kapelani su ostajali dugo, dugo s vojnicima, svjesni da smrt u obrani vlastita života, obitelji, doma jest žrtva ljubavi, naime, jest ljubav. U takvoj prigodi svi odaju čast poginulim suborcima i za njih mole. Molitva. Čudesna. Razumiju je samo oni koji vole život, obitelj,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

dom i domovinu. Vojni su kapelani redovito bili na ispraćaju branitelja i tom prigodom susretali su se s obiteljima poginulih te im prenosili da su pokojni branitelji ispovjedeni i da su primili pričest prije smrti. To je posebno osnaživalo njihove najmilije i jačalo im nadu u život, u uskrsnuće.

Kada su vojni kapelani nedjeljom ili drugim danima imali euharistijski sastanak, zajedno s njima je išla i Josipa Mihajlović,¹⁵ a nosili su i gitaru koju je za vrijeme svete mise svirao vojni kapelan fra Ilija Krezo – "Cujo". No, često je svirao i u drugim prigodama. Svaki susret s vojnicima je zaseban, nov, nezaboravan. A nakon jednog misnog slavlja ostali su vojni kapelani s vojskom dokasno u noć. Tada je pala i pokoja šala na račun ujaka,¹⁶ a toga je dana oltar bio urešen koviljem.

Na nekim euharistijskim sastancima bili su prisutni i pravoslavni vojnici i vojnici muslimani. To je u ondašnjem kontekstu za mnoge zvučalo nevjerojatno i izazivalo sumnje. Strašno. Nemoguće. Vojni su kapelani željeli da samo za vrijeme mise muslimanski ili pravoslavni vojnici ne budu prisutni, želeći da ih ne povrijede. No, oni su svi željeli biti zajedno. Zajedno oko žrtvenog stola Ljubavi. I svi su zajedno molili. Svatko na svoj način. Bila je to ekumenska molitva koja je učvršćivala vojničko uvažavanje drugosti i različitosti, međusobnu solidarnost, odgovornost, povjerenje, dijalog i snošljivost.

Sve ranjene vojnike vojni kapelani i drugi svećenici redovito su posjećivali u ratnoj bolnici u kojoj je za ranjenike i za bolničko osoblje služena sveta misa. Ranjenicima su dijeljeni sveti sakramenti i o njima se vodila pastoralna skrb.¹⁷ Vojni kapelani su posjećivali i roditelje poginulih i ranjenih hrvatskih branitelja s kojima su razgovarali o novonastalnoj situaciji u kojoj se nalazi njihovo dijete. Bili su to trenuci velike kušnje: razgovarati s roditeljima ranjenog hrvatskoga branitelja koji ostaje bez noge, bez oka, koji ostaje trajnim invalidom s teškim posljedicama, a osobito razgovarati i dijeliti žalost, tugu i trpljenje s roditeljima koji su izgubili dijete, sina, ili s obiteljima koje su izgubile oca, brata. Bilo je to vrijeme vlastite agonije vojnih kapelana. Bili su česti trenuci šutnje, trenuci jakog stiska ruku, zagrljaja, plača. Takvi trenuci traju. Iza svega ostaje jedino nada koja se utemeljuje u opravdanju patnje i smislu križa.

Zbrinjavanje i skrb za prognanika

Taj oblik djelovanja ističe se u djelovanju vojnog kapelana vlč. Tadije Pranjića. Ovdje, naime, nije riječ o organiziranom karitativnom djelovanju crkvenih institucija. Vlč. Tadija, s drugim svećenicima, pomagao je brojnim izbjeglicama koji su prolazili kroz Vinkovce nakon velikog protjerivanja Hrvata iz Vukovara,¹⁸ iz Bogdanovaca.¹⁹ Prihvaća prognanike, skrbi se za

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

njih, zajedno s njima traži nestale,²⁰ pomaže svakom čovjeku, a osobito čovjeku u nevolji. To vlč. Tadija zorno pokazuje kada je udomio i zbrinuo, uz hrvatske prognanike, i druge prognanike među kojima je bilo i srpskih prognanika. Vlč. Tadija Pranjić i drugi svećenici koji su ostali na tom području, osim što su zbrinjavali prognanike, što su im humanitarno pomagali, služili su za njih i svete mise te ih jačali u vjeri i u nadi povratka na vlastita ognjišta.²¹ No, isto tako, taj svećenik ističe kako je "neshvatljivo ponašanje srpskog stanovništva koje živi na ovim prostorima".²²

Svakodnevni susreti

U svakodnevnim susretima s vojnicima na bojišnici vojni su kapelani govorili o nekim posebnim pitanjima pastora vojnika, poput problema savjesti i zauzimanja kršćanskog stava prema teškim problemima u nastaloj situaciji. Tim zgodama dijelili su vojnicima krunice, molitvenike, igrali se i pjevali zajedno, molili, a katkad samo šutjeli.

Problem savjesti i ljubav prema stvorenju

Sigurno je jedan od glavnih problema vojnika bio problem savjesti. Kako je moguće ubiti drugoga čovjeka? To se protivi Božjoj zapovijedi: ne ubij! Naime, većina je naših vojnika odgojena u kršćanskom duhu. Išli su tijekom svoje izobrazbe redovito na vjeronauk u svojim župama. Izgradili su svoju savjest na temeljima Božjih zapovijedi i na temelju crkvenog nauka koji su im prenosili njihovi roditelji i vjeroučitelji. Na taj su način tradicionalno bili usmjereni činiti dobro.

O tom pitanju vojni kapelani su otvoreno razgovarali. Život je darovan nama i nitko ga nema pravo oduzeti, a dužni smo i moramo sve učiniti da ga spasimo. Jer, život pripada jedino Bogu. Uvijek smo isticali da nije riječ o agresivnom ubijanju, porobljavanju drugih osoba. Nije riječi o mržnji prema drugima, nego o ljubavi prema vlastitom životu, vlastitoj obitelji, domu, domovini. Obrana je dužnost, pravo. Obrana je nužna. Dakle, prirodno je pravo svakog čovjeka da se brani. I crkveni dokumenti govore o opravdanoj obrani vlastita života i vlastite kulture kada prijete totalno istrebljenje naroda. Zato smo, i prema prirodnom i prema crkvenom pravu, dužni i moramo se braniti. A ubijanje nije naša svrha, nego je nužnost naše obrane i zaštita života.

Prema tome, nije riječ o tome da drugoga ubijamo, nego moramo, iz ljubavi prema sebi i svojoj obitelji, domu, spriječiti drugoga da ne učini zločin nad nama. I, zato što je rat, ako ne postoji nikakav drugi način niti ikakvo drugo sredstvo, moramo sebe, obitelj, dom i domovinu braniti puškom. Zar to nije legitimna obrana? Zar niste pozvani spriječiti zlo? Zar ne-

mate ljubavi prema vlastitu životu, prema životima tolike djece, starijih osoba, prema vlastitu domu? I uvijek su vojni kapelani isticali: Zar to nije naša sadašnja istina, obveza, žrtva? Jest i jedno, i drugo i treće. Oni koji to nisu shvatili pobjegli su i, kao takvi, nisu izdali narod, nego sebe, svoju savjest.

S tim problemom kršćanskoga odgoja bio je povezan i problem straha. Sve što prisiljava vojnika na djelovanje koje se njemu protivi izaziva u njemu strah i tjeskobu. Strah ga je Boga, strah ga je za sebe, strah ga je za vlastitu obitelj, strah ga je za sve što propada: priroda, imanje, sve. Vojnik nije mogao shvatiti zašto neprijateljski srpski vojnici toliko mrze sve ono što nije njihovo. U srpskom ponašanju mržnja ima svoje lice i nije bezlična. To je djelo Zla. Strah i tjeskoba polagano su nestajali u onoj mjeri u kojoj vojnici sam uspije shvatiti odgovornost vlastite ljubavi prema vlastitu životu, vlastitoj obitelji, vlastitoj zajednici i vlastitoj domovini. Naime, od trenutka kad je vojnici shvatio da ima smisla biti na bojišnici, prevladao je strah i tjeskobu. I tako od početku neodređenog i uglavnom jadikovkom ispunjenog vojnika postaje svjestan, odgovoran, zreo, ustrajan i pouzdan vojnici.²³

Vjerski simboli: križ, vojnikov molitvenik i krunica

Simbol ljubavi. Župnik iz Borova, fra Anto, duboko je bio ganut kad je služio svetu misu u skloništu u Komercu: "U Komercu je bilo žena, djece, staraca i ranjenika. Ispred jednog stola, koji je trebao biti oltar, ljudi su prije mog dolaska od dvije daščice učinili križ i zapalili nekoliko svijeća".²⁴

Pri posjetu vojnicima na bojišnici u Donjim Rujanima vojni kapelani su posjetili vojnike koji se nalaze u rovovima. Zajedno su promatrali kroz male puškarnice. Strah je bio samo doći ovamo, a pogotovo stražariti, čuvati! I još više – dočekati dobro naoružane neprijatelje. No, u tom rovu, dok su promatrali uokolo, ostali su dugo u šutnji. Zemlja. Prostor nadkriiven velikim balvanima na kojima je nekoliko metara zemlje. Neprobojno. Sigurno. Male puškarnice su izbetonirane. A naprijed puca vidikovac. Nitko se ne može približiti neopažen. No, osjećaj je strašan. S vremena na vrijeme neprijatelj pošalje nekoliko granata iz VBR-a. Padaju na stotinjak metara uokolo, ali vojnici se ne uznemiruju. Samo odmahnu rukom i poprate riječima: "Ne smiju oni blizu. Oni su velike kukavice. Nisu to nikakvi borci. Samo se skrivaju iza dalekometnog topništva."

Ali, što zadivljuje? U tamnom prostoru rova. Na sredini. Ispod grudobrana i puškarnice vojnici su praznim čahurama načinili križ. Svjetlost dolazi samo kroz puškarnice. A mrak "ubija" slaba svjetlost, unutarnja, od čahura koje dobivaju svoje obrise. Jedino preko njih se zrcali sunce izvana. Križ! Nači-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

njen od pedesetak praznih čahura. Čahure su ubodene u zemlju. I vidi se samo njihov stražnji dio. Primijeti se i ožiljak od udarne igle puškomitraljeza. Vojni kapelani su pitali vojnike zašto su načinili križ. Odgovor je jasan, ali i nejasan. Jasan je zbog riječi: "Pa, tko nas može čuvati i sačuvati ovdje u rovu osim samo i jedino dragog Boga. S kime razgovaramo u dugim noćnim satima na straži nego s Bogom? Prebiremo krunicu. Spominjemo se i molimo se svim svecima, a osobito sv. Anti." Nejasan je zato što imaju dostatno oružja i municije i ne boje se kao u početku kad nisu imali pravoga ratnog iskustva. Sigurna je to crta. Neprobojna. Nju brane hrabri,iskusni, neustrašivi borci. Iza njihovih crta nalaze se i tenkovi, artiljerija, minobacači. No, i ta nejasnoća je posve razumljiva, jer sve navedeno ne spašava, a križ, pa makar ocrtan i sastavljen od praznih čahura, ulijeva povjerenje, spašava. Njihov strah, žrtva, stražarenje, obrana imaju smisla u križu, trpljenju križa, križu koji spašava. Krist nije ostao u beznađu, nego je oživio i uskrsnuo. On je život i taj život, neuništivi, jest u žrtvi križa. I to je razlog zašto je križ tu. Križ jest život. Život koji se ne može ubiti.

Vojnici ne špekuliraju o teologiji križa, nego je žive. I to je izvor njihove snage. I odatle njihov osmijeh na licu. Iscrtan simbol križa uprisutnjuje ljubav križa. Nisu ispunjeni mržnjom i nisu otišli u Srbiju razarati, uništavati i sakatiti njihov život, kulturu, crkvu, školu, bolnicu, dječje vrtiće i radosti. Vojnici su tu i brane život životom. Nisu okićeni bajonetama, nego su oboružani ljubavlju prema vlastitu životu, prema svojem domu, svojoj zajednici i svojoj domovini. Križ je njihov život, a ne smrt. Žive da bi ljubili, a ne mrzili. I ne brinu se mnogo o tome, jer je križ njihov simbol rađanja i umiranja. I jedino mole Boga da im u trenucima kušnje pomogne da ne dođu u napast da ostave križ i pribjegu zlu, mržnji.

Vojnikov molitvenik. Tijekom dugoga razdoblja djelovanja vojnih kapelana na livanjskom ratištu vojni kapelani su dijelili *Vojnikov molitvenik*.²⁵ Taj je molitvenik na neki način mali katekizam za vojnika. U uvodnoj misli molitvenik ističe kako je čovjek ograničen i potrebna mu je pomoć. Zato on upućuje svoju molitvu Bogu u kojoj svoju nemoć spaja s Božjom svećnošću. Nakon glavnih kršćanskih molitava tu je "ispovijed vjere Hrvata katolika" te načela časnoga rata i željenoga mira: "1. Totalni rat koji ide za uništenjem gradova ili krajeva zajedno s njihovim stanovništvom jest zločin protiv Boga i čovjeka. 2. Obrana svoga života, života svojih bližnjih i svoje domovine časna je dužnost svakog građanina. 3. I u obrambenom ratu, u nužnoj i potrebnoj obrani, zabranjena je svaka nečovječnost, mržnja i odmazda. 4. Sveta je dužnost brinuti se za ra-

njenike i poginule, a koliko smo u mogućnosti, dužni smo pomoći i ranjenom neprijatelju. 5. Sve zaraćene strane dužne su i za vrijeme rata tražiti načine da što prije dođe do prekida vatre te se potraže svi mogući putovi sporazuma i dogovaranja dok se ne uspostavi trajni i pravedni mir."²⁶ Vojnik koji je po savjesti pozvan braniti domovinu od nametnutnoga rata svoje molitve upravlja Bogu za pomoć da obrani živote nevinih ljudi, da sačuva sebe od svake mržnje i nečovječnosti, da prestane rat, da zavlada mir i da gradi novi, bolji, Božji svijet – svijet istine i pravde, ljubavi i mira. Vojnik svoje molitve upućuje i blaženoj djevici Mariji te svetom Josipu – zaštitniku Hrvatske: "Sveti Josipe!... Tebe su naši oci izabrali da budeš zaštitnikom Hrvatske. Pomozi mi da hrabro i pošteno stojim na braniku domovine. Izmoli nam što prije od Boga mir sa svim ljudima i narodima. Daj mi radost da doživim sretan povratak svome domu – da pošteno i časno svi surađujemo na općem napretku i dobru. Isuse, Marijo i Josipe, čuvajte me u životnoj borbi i budite uza me uvijek, a osobito na času smrti. Amen."²⁷

Vojnici su osobno i zajedno čitali *Vojnikov molitvenik* i o pročitanome razmišljali. Smjernice tog molitvenika pomagale su im u različitim dvojabama i pridonijeli učvršćivanju osnovnih ljudskih vrednota u branitelja te pridonijeli savjesnijem ispunjavanju njegovih vojničkih dužnosti.

Krunica. Krunica je simbol, znak koji podsjeća na radost rađanja, trpljenje križa i, na kraju, slavu križa Krista raspeta i njegovo uskrsnuće. Sve je to na poseban način doživjela i proživjela Isusova majka Marija koju Sin povjerava učeniku kojega je posebno volio. I upravo taj "suživot" između sadržaja koji se ističe u molitvi i same molitve krunice prožima vjerničku povijest hrvatskoga naroda koja je vrlo često ispunjena upravo trpljenjem. I ovaj je rat pokazao da je "nošenje krunice oko vrata postalo gotovo prepoznatljiv znak hrvatskog čovjeka, pa i drugih branitelja domovine", koju, doduše, nije dostatno samo nositi, nego je treba i moliti.²⁸ Vojnici su se osobito utjecali zaštititi blažene djevice Marije: povjeravali su joj cjelokupni svoj život koji su založili za obranu domovine, za zaštitu nevinih ljudi kojima je ugrožena sloboda i život. Molili su joj se da ih čuva da i u ratu "ostanu pošteni".²⁹ Kako smo već istaknuli, krunica kao molitva i krunica kao zaštitni znak zauzima posebno mjesto u religioznosti vojnika. Nju su svi tražili³⁰ i stavljali je oko vrata ili na vojničku odoru u Domovinskom ratu. Ona je molitva, tiha, anonimna, neprestana, jasna. Molitva srca i tišine. Molitva koju do kraja nikada nisu znali moliti niti izmoliti, ali molitva koja ih je oslobađala straha i ulijevala im snagu, prosvjetljenje da zaštite život, obitelj, grad, domovinu. Da je krunica bila jedina sigurnost u svakoj

besmislenosti, u svakoj sigurnoj neizvjesnosti, da je bila jedina "božanska nada", svjedoči i uznička zabilješka koju navodi fra Ante Perković: "Marku sam dao svoju vestu jer mu je bilo hladno;... Iz dijela piđame mu je ispala krunica."³¹

U Domovinskom ratu krunica je našim vojnicima bila prije svega zaštita, sigurnost u strahu, tjekobi, dvojbama. Ona je "darivala" mir koji je omogućio prepoznavanje vlastite vjerničke duše koja moli, ljubi i koja je neustrašiva. Krunica je bila moliteljica, predvoditeljica svega što je oživljeno pozitivno u ratnoj iznenadnoj tjeskobi. Krunica je bila i solidarnost, jer je kao vanjski znak sjedinjavala u zajednicu istih, zajednicu isto ugroženih i zajednicu zaštićenih. Male osobne molitve sjedinile su se u veliku molitvu. Molitvu koja je bila prepoznatljiva samo braniteljima. Ta je molitva nepotpuna, ali iz cjelovite duše i srca. I upravo takvu molitvu pokazuje znak krunice, znak osobne i društvene identifikacije.

U fenomenu krunice u Domovinskom ratu nalazim dvije glavne sastavnice: egzistencijalnu i personalističku. Egzistencijalna je bila prisutna u svih branitelja, a personalistička je bila izražena u branitelja vjernika. Tijekom Domovinskoga rata krunica zapravo nije bila molitva, ili bolje, nije bila samo molitva, nego znak, simbol, zaštita. Možda najprimjerenije – krunica je bila zaštita, i to Božja zaštita. U egzistenciji ona znači neuništivost koja je u nebu ukorijenjena, a u ratu znači nepobjedivost.

Osim vojnicima, krunica je bila posebna snaga i milost i prognanicima. S krunicom u ruci i u molitvi krunice pronašli su svoju utjehu za zlo koje ih je snašlo. Krunica im je davala i daje nadu da će se vratiti i živjeti životom dostojnim čovjeka.³² Na kraju je potrebno dodati da su vojnici nosili i škapulare, potom različite medaljice svetaca, osobito sv. Ante, sve u svrhu božanske zaštite.

Igra i glazba

Vojni kapelani su početkom kolovoza 1992. godine organizirali euharistijsko slavlje u kojem su se angažirali vojnici: napravili su oltar, drvene svijeće, donijeli su ukrasne trave, stvorili su ozračje molitve. Aktivno su sudjelovali u misi, u misnim čitanjima i u molitvama vjernika, a za vrijeme mise pjevali su mladi franjevački bogoslovi. Zajedno s nama slavila je i polaznica glazbene akademije u Zagrebu Ružica Tomić koja je održala "koncert" na gitari za vojnike. Svirala je Beethovena. Vojska, oduševljena, jače je i dublje molila u molitvama zahvale za sve: za poginulog i ranjenog suborca, za povjerenje, za promrzli nožni prst, za šum u noći nakon kojeg mu se sledi krv u žilama, za snijeg jer pokazuje otiske svakog traga, za tračak svjetlosti u zemunici nakon što se istragne iz mraka šume, za susret sa

suborcima na promtračnicama, za osmijeh, za oganj u šatoru koji mu ogrije promrzle ruke i ozari lice vatrom, za proljeće, za ljeto... Taj kolovoški dan bio je cjelodnevna pjevana molitva koja je pokazala "snagu susreta".³³

I igra je bila jedan od elemenata u djelovanju vojnih kapelana. Opuštanje, smirivanje, novi razgovori, nadmetanje u nogometu, igranje šaha – uvijek su pomogli vojnicima tijekom djelovanja vojnih kapelana. Evo samo nekih primjera: ponovno su vojni kapelani na Borovoj Glavi, ali ovaj put s topnicima u Velikom Borju. Ušli su u nastambu u kojoj su boravili. Zagušljiva prostorija posve je ispunjena dimom. Samo se naziru sive konture ponekog vojnika koji se kreće prema izlazu. Kartaju, puše, beštimaju, pričaju šaljive, a katkad i neukusne priče. Ozračje neshvatljivo! Ušli su unutra i pozdravili ih redovitim kršćanskim pozdravom. Oni, posve nezainteresirani, nastavljaju igrati, pušiti i nešto manje beštimiti. "Ah" netko je pomislio, "što nas smetate, još ste nam samo vi trebali. Trebali ste biti jučer da vidite kako se zemlja trese! A danas topovi miruju." Pokušali su kapelani stupiti s njima u razgovor. Ali oni ne pokazuju nikakvo zanimanje. Tada su vojni kapelani progovorili: "Došli smo danas da budemo s vama. Kupili smo novu loptu i želimo se igrati zajedno". I uspostavili su dijalog. Teškom mukom su vojnike izveli na trenutak izvan "pušionice života". Zatim su postavili golove i stvorili dvije ekipe. Fratri, ujaci igraju, jasno, na strani koja mora pobijediti. I počelo je nadmetanje. I zaista, pobijedili su, ali bolji. Vojnici su zaboravili zagušljivu sobu, nepristojne razgovore i psovke. Kapelani su ostali čitav dan zajedno s njima. Odigrali su više utakmica u kojima su i gubili. Po običaju su zajedno blagovali na otvorenom, iz "manjerki", s vojnim priborom za jelo. Nakon blagovanja ponovno igra koja je stvorila ozračje povjerenja, prijateljstva i raspoloženja. I tako je taj susret bio početak za niz drugih susreta, razumljivo, i liturgijskih.

Upotreba medija u pastoralu vojnika

U razgovorima s vojnicima posebnu pozornost vojni kapelani posvećuju komunikacijskom sustavu. Naime, onaj tko priopćava informacije mora biti odgovaran u njihovu posredovanju. One, naime, moraju biti posve ispravne i istinite. Isto tako, oni su pomagali vojniku izgraditi osobni kontrolni mehanizam pri primanju informacija. Što one znače? Vojnik mora postaviti pitanje: Tko ih je izrekao? Što je rekao? Na koji način je rekao? S kojim ciljem? Ta osnovna pitanja komunikacijskog sustava omogućuju svakom vojniku kritičku distanciju prema informaciji.

Uz pisane medije, i elektronski mediji su upotrebljavani u pastoralu vojnika u ratu. Tako je Radio Vukovar prenosio sve-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

tu misu koju su na skrovitom mjestu služili vukovarski franjevci.³⁴ Preko radija su poticali sve građane Vukovara, sve branitelje, sve vojnike, da dva puta dnevno mole krunicu, i to u 11,00 i u 18,00 sati.³⁵ To je bilo ohrabrenje, utjeha i nada svima onima koji su slušali preko radija svoje svećenike. Osjetili su solidarnost svojih pastira. Nisu sami, napušteni, ostavljeni. Zajedno je nada jača, zbiljskija. Samo tako ostaje nadom. I jest Nada. Vojni kapelani su obavljali svoj pastoral i preko tiska, a neka njihova djelovanja zapisana su i na videovrpama.

Cjelokupno djelovanje vojnih kapelana sredstvima društvene komunikacije bilo je usmjereno na evangelizaciju u ratu, na izgradnju mira u ratnoj situaciji, na osmišljavanje ljubavi prema vlastitoj osobi, prema domu, prema zajednici i prema domovini koja je narušena, napadnuta, ubijana.

SVRHA DJELOVANJA VOJNIH KAPELANA

Vitez mirotvorac

U djelovanju vojnih kapelana uvijek se ističe opcija mira i ljubavi, a ne mržnje prema drugosti i drugomu. Jednostavno, promiče se čovjeka, a njegova se drugost prihvaća posebnim Božjim darom. Vojni kapelani izgrađuju vojnika mirotvorca i viteza koji je sposoban i koji pobjeđuje. Pobjeđuje njegov mir, jer njegov temelj svega, pa i rata, jest vjera, povjerenje i pouzdanje u Bogu. Poruka Evanđelja u naše vrijeme obrambenog rata ima posebnu važnost kad proglašuje blaženim branitelje i stvaratelje mira, "jer će se zvati sinovima Božjim" (Mt 5,9). I Crkva nam upravlja žarki poziv da uz pomoć Krista, tvorca mira, surađujemo u obrani i upostavi mira u pravdi i ljubavi u nama samima, u našem domu. U tom smislu Drugi vatikanski sabor ističe kako vojnici služe sigurnosti i slobodi naroda i kako, ispravnim obavljanjem te dužnosti, učvršćuju mir.³⁶ Taj mir je "djelo pravde" i plod reda koji je Bog utisnuo u ljudsko srce. Taj mir čovjek, podvrgnut stalnim i konkretnim promjenama vremena, neprestano treba graditi, a vojnici sudjeluju u stvaranju svjetskog poretka mira.³⁷

Odgovornost

Osim što su vojni kapelani svakodnevno isticali kako život pripada samo Bogu i nitko ga drugi ne smije oduzeti, kako je vojničko služenje služenje miru, govorili su i o odgovornosti. Izvršavanje te dužnosti u ratu zathijeva posebnu odgovornost. Zato nastala situacija traži posve jasnu odgovornost. Nema odlaganja, mudrovanja, razmišljanja, sumnje. U toj situaciji ne postoji neodgovorna odgovornost. Koliko je sveta odgovornost: spriječiti zlo iz ljubavi prema životu!

Povjerenje

Uz spomenute dimenzije stalno su vojni kapelani govorili i o povjerenju. Ono je vrlo važno u obavljanju odgovorne vojničke dužnosti. I potrebno je povjerenje vojnika međusobno, povjerenje zapovjednika međusobno te povjerenje između zapovjednika i vojnika. Povjerenje uozbiljuje odgovornost i služenje miru. Potrebno je povjerenje u vojnika na straži koji odgovorno bdije dva sata kako bi se njegovi suborci mogli uistinu zaslužno odmoriti.

Tolerancija, ekumenizam i dijalog

Tijekom svojega rada vojni kapelani su promicali i ekumenizam i dijalog. Na euharistijskim sastancima bili su slobodno prisutni i Srbi, pravoslavne vjere, i Muslimani. Sudjelovali su na svoj poseban način u euharistijskim, molitvenim i drugim sastancima, a s dubokim poštovanjem primali su i krunice koje su držali u džepu kako bi i njih uzela pod svoju zaštitu blažena djevica Marija. Vojni su se kapelani redovito jedanput tjedno susretali s muslimanskim vojnicima, a osobito su bili zajedno s njima za vrijeme njihovih blagdana. Uvijek je to bio susret dijaloga u različitosti.

Podrška kršćanske zajednice

Na poseban je način kršćanska zajednica braniteljima bila potpora, a posebice nakon njihova povratka na zasluženi kratak odmor domovima. Među drugim primjerima potpore valja navesti kako je "pokazuju žene koje uz tople peći, ugodne razgovore i prepredanja, isprepleću konac i igle, unoseći svu toplinu i ljubav u tople kape, rukavice, čarape. Na taj način one pomažu našim braniteljima da podnesu ova hladna vremena".³⁸ Ne smiju se zaboraviti ni žene koje su živjele uz samu bojišnicu i koje su kuhale tople čajeve i pripremale hranu našim braniteljima.³⁹ Vinkovački dekan i župnik vlč. Tadija Pranjić stalno je poticao biskupa da učini što je više moguće kako bi biskup i čitava kršćanska zajednica zaštitili vjernike i kako bi druge upoznali s njihovom tragedijom.⁴⁰

VOJNI ORDINARIJ

Nakon određene vojnokapelanske prakse u različitim dijelovima Hrvatske, Republika Hrvatska sklopila je sa Svetom Stolicom ugovor o osnivanju Vojnog ordinarija⁴¹ na čije je čelo imenovan biskup mons. Juraj Jezerinac.⁴²

Crkva je, naime, tijekom vremena pokazivala posebno zanimanje za duhovnu skrb vojnika. Tu skrb je uvijek promatrala u stvarnoj situaciji, u uvjetima u kojima vojnici uistinu žive. Vojnici su, naime, promatrani kao određeni društveni stalež i zbog posebnih uvjeta života potrebna im je konkretna

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

i posebna pastoralna skrb na koju je Crkva, koja je služenje, pozvana primjereno odgovoriti. Tijekom vremena to je služenje povjereno određenom prelatu s posebnim ovlastima, a u travnju 1951. godine Sveta konzistorijalna kongregacija je o tome izdala i naputak *Sollemne semper*. Drugi vatikanski sabor je istaknuo "neka se prema mogućnosti u svakom narodu osnuje vojni vikarijat".⁴³ Zatim je papa Ivan Pavao II. objavio encikliku *Spirituale militum curae*⁴⁴ u travnju 1986. godine koja se temelji na smjernicama Drugoga vatikanskog sabora koje u kontekstu općeg mira u svijetu govore i o duhovnoj skrbi za vojnike.

Crkva u petoj glavi konstitucije Drugoga vatikanskog sabora *Gaudium et spes* govori o "promicanju mira i izgradnji zajednice naroda". U toj glavi govori prije svega o naravi mira, zatim u dva odjeljka govori o izbjegavanju rata i o izgradnji međunarodne zajednice. Sabor ističe: "Svaki ratni čin koji ide za uništenjem čitavih gradova ili prostranih krajeva s njihovim stanovništvom bez razlike jest zločin protiv Boga i protiv samoga čovjeka, što treba odlučno i bez oklijevanja osuditi".⁴⁵ Sabor u tom dokumentu isto tako ističe i "pravo na zakonitu obranu naroda",⁴⁶ a vojnicima se obraća ovim riječima: "oni pak koji služeći domovini obavljaju vojničku dužnost neka se smatraju službenicima sigurnosti i slobode naroda, i ako ispravno obavljaju tu dužnost, doista pridonose učvršćenju mira".⁴⁷

Upotreba nuklearnog oružja u ratu "prelazi granice zakonite obrane" što teoriju o "pravednome ratu" čini problematičnom. Naime, tim se ratom nanosi veća šteta nego što je nepravednost koju se njime želi isključiti. I zato se s pravom govori o ratu kao "zločinu protiv Boga i protiv čovjeka".⁴⁸ Naime, potrebno je osloboditi se od robovanja ratu i usmjeriti sve ljudske snage prema odgoju mira u kojem predvodi "Crkva kao sakrament mira".⁴⁹ Možemo se, poput B. Häring, pridružiti pozivu Petrovih nasljednika: "Mir je moguć!" Stoga bi čitavo čovječanstvo trebalo prihvatiti poziv: "Nikada više rata! Mir, mir mora upravljati sudbinom narodâ i čitava čovječanstva!"⁵⁰

Teorija razlikovanja pravednog od nepravednog rata potječe od sv. Augustina, razvija je Toma Akvinski, a s nekim ograničenjima usvaja je i Drugi vatikanski sabor. No, danas zbog tehnološke revolucije i nepojmljivo razarajuće snage nuklearnoga oružja, prevladava mišljenje da je rat zločin protiv čovječanstva, rat je protiv prava i protiv morala. Naime, ide se od teorije "de bello iusto" do nauka "de bello vitando" ili "ius contra bellum". Promjeni takva poimanja pridonio je i crkveni nauk u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* u kojoj se istina priznaje u teoriji načela legitimne javne obrane, ali drži da to načelo u praksi nije primjenljivo i da se nikako ne može opravdati primjena atomskog i konvencionalnog oružja. Još

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

jasnije, načelo zakonske obrane modernim oružjem uvijek je i prekoračenje obrane.⁵¹

Papa Ivan Pavao II. je u svojem govoru u zagrebačkoj katedrali, prigodom prvoga apostolskog posjeta Hrvatskoj, istaknuo da "nova vremena traže i prikladnije metode evangelizacije. Uspostava demokratskog sustava u Hrvatskoj otvorila je i nove mogućnosti pastoralnog djelovanja na području školstva, sredstava društvenog priopćavanja, dušobrižništva vojnika i zatvorenika".⁵² I već je 19. prosinca 1996. godine u Zagrebu potpisan Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika u vojsci i u redarstvenim službama koje se povjerava Vojnom ordinarijatu na čijem se čelu nalazi biskup kojega imenuje Vrhovni Svećenik. Vojnom biskupu pomažu generalni vikar i kapelani koji se nazivaju "kapelanim Vojnog ordinarijata".⁵³ Pod jurisdikcijom Vojnog ordinarijata su svi vjernici: vojnici i pripadnici redarstvenih služba te druge osobe stalno zaposlene u oružanim snagama i redarstvenim službama Republike Hrvatske; članovi njihovih obitelji; kadeti vojnih škola i škola redarstvenih služba te svi vjernici, muškarci i žene; pa bili i članovi neke redovničke ustanove koji stalno obavljaju službu koju im je povjerio Vojni ordinarij ili im je za nju dao svoju suglasnost.⁵⁴ Temeljem tog Ugovora, nakon razmjene ratifikacijskih instrumenata, 9. travnja 1997. godine u Vatikanu Sveta Stolica je dekretom Zbora za biskupe *Qui successimus* od 25. travnja iste godine osnovala Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj. Za konkretnu primjenu Ugovora i za djelovanje Vojnog ordinarijata izgrađen je kasnije i Statut Vojnog ordinarijata⁵⁵ te Pravilnik o ustrojstvu i djelovanju Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj,⁵⁶ sukladno općem i partikularnom crkvenom zakonodavstvu koje je potvrdila Kongregacija za biskupe 22. rujna 1998. godine.⁵⁷

ZAKLJUČAK

Djelovanje vojnih kapelana je usmjeravalo vojnička djelovanja i promišljanja prema osmišljavanju postojanja u rovu, prema odgovornosti i povjerenju u vojsci s jedne te prema promicanju kulture dijaloga, ekumenizma i tolerancije s druge strane, i to u granicama mogućeg u situaciji kriznoga razdoblja. To je bilo vrijeme rata kad su dovedene u pitanje mnoge ljudske vrednote i sam čovjek. Vojni kapelani su svjesni da začarni krug mržnje i zla jedino može prekinuti ljubav Isusa Krista, i to ljubav koja moli za vlastite neprijatelje. U ono doba je to bilo vrlo teško, no vojni su kapelani znali da pravednost i mir nemaju alternative, a njih se ostvaruje velikom žrtvom, žrtvom ljubavi. I k tome obzorju je njihovo djelovanje usmjeravalo i sve vojnike koji su im bili povjereni. Držim da je taj

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

mali prinos miru vojnih kapelana postao prinosom u preoblikovanju vojnika, zajednice, a i društva koje svoje djelovanje osmišljava u obzorju transcendencije, u obzorju Krista, u Bogu.

Zatim je njihovo djelovanje bilo usmjereno na očuvanje ljudskih i kršćanskih vrednota: na dostojanstvo čovjekove osobe, na mir kao nužnost, na pravednost, na žrtvu. Jednom riječju, na očuvanje života životom. Takvo djelovanje vojnih kapelana nedvojbeno je pridonijelo unutarnjem učvršćivanju vojnika i pojedinih vojnih postrojbi. Ono je dovelo do unutarnje zrelosti i kršćansku zajednicu koja je vojnicima postala u ratu bitnom potporom. A to je bilo moguće samo tada kad su vojnici i svećenici zajedno proživljavali krizna prijelazna ratna razdoblja u kojima su vojni kapelani usmjeravali vojničko djelovanje prema obzorju dobra u svjetlu Evanđelja u kojem su čuvali i sačuvali vojnike da ne postanu zarobljeni zlom i mržnjom.

I nakon nekoliko godina takva je neslužbena, samoinicijativna vojnokapelanska praksa, koju smo samo djelomično ovdje iznijeli, institucionalizirana u "Vojni ordinarijat" koji na primjeren način vodi dušobrižničku skrb za vjernike katolike, pripadnike oružanih snaga i redarstvenih služba Republike Hrvatske. U zapadnoj uljudbi je uobičajeno da vojska i policija imaju vlastite kapelane koji o njima vode dušobrižničku skrb.

Na temelju djelomičnih iskustava može se, na kraju, reći da su vojni kapelani živjeli, svjedočili i propovijedali Evanđelje Isusa Krista, da su oni bili u službenju Bogu i čovjeku, da su oni zajedno s vojnicima proslavljali Boga i da su bili u zajedništvu sa svakim čovjekom, a osobito u zajedništvu s crkvenom zajednicom, s Crkvom. Živeći u zajedništvu, ponašali su Krista čije zajedništvo uključuje i sudjelovanje u njegovoj patnji koja je sakramentalno u euharistiji prisutna i u kršćanskom životu. Jednostavno, vojni kapelani su svjedočenjem, služenjem, slavljenjem i zajedništvom prinijeli i teške situacije rata Otkupitelju, Isusu Kristu, koji je vrijeme i mjesto na kojem je Bog postao vidljivim, Bog koji je ljubav, koji je mir i koji nas voli. Sve patnje ratne situacije, pripojene Kristovoj patnji, potvrđuju da je svaki vojnik u ljubavi bezuvjetno pristao uz Božji put na kojem je obranio i našao mir. Prema tome, u konkretnoj zbilji ratnog razdoblja koju su kritički prosuđivali, vojni kapelani su svjedočili, naviještali Evanđelje Isusa Krista. Upotrebljavajući metodologiju "biti zajedno" i ističući "Kristov mir – čovjekov mir", oslobađali su i usmjeravali vojnika na takvo djelovanje koje ga potiče na to da izbjegava svaki oblik koji bi na bilo koji način umanjio njegovo čovjekoljublje. I to djelovanje, koje se kontekstualizira u cjelokupni pastoral, jest poziv na očuvanje čovjekova poziva, na očuvanje krš-

ćanskih vrednota koje vojnika pojedinca integriraju u župne zajednice, naime, jest poziv na očuvanje ljudskih vrednota koje ga integriraju u društvenu zajednicu. Svako drugo djelovanje jest suprotno i kršćanskim i ljudskim vrednotama, naime, nikako ne pridonosi niti kršćanskoj niti društvenoj integraciji vojnika pojedinca.

U prijelaznom je ratnom razdoblju, dakle, djelovanje vojnih kapelana pridonijelo u obrani 'poziva' čovjeka koji ima svoje ime, vjeru, naciju, kulturu, povijest, pamćenje, zatim u obrani zajednice koju kršćanski izgrađuje i, na kraju, u obrani domovine koju hrvatski stvara. I to je jedna od važnih integracijskih dimenzija.

BILJEŠKE

¹ U dogovoru vojnih i crkvenih vlasti, franjevačka livanjska zajednica brinula se o pastoralnoj i duhovnoj skrbi vojnika na tom dijelu ratišta: usp. Javni poziv livanjskih franjevaca livanjskom puku, u *Livanjski vidici* od 28. rujna 1992., str. 4; Z. Kujundžija, Živjeti u ratu, u *Livanjski vidici*, 1. studenoga 1992., str. 3; S. Vrgoč, Misa za sinove, u *Livanjski vidici* od 29. studenoga 1992., str. 10; I. Krezo, Noć svjetlosti, a ne tame, u *Livanjski vidici* od 15. studenoga 1992., str. 10; S. Vrgoč, Žrtva neće biti uzaludna, u *Livanjski vidici*, veljača 1993., str. 1; A. Batinčić, Reportaža s livanjskog i gornjovakuskog bojišta, *Svjetlo riječi*, rujan-listopad 1993., str. 8-9.

² Centar za prikupljanje dokumentacije i obradu podataka o Domovinskom ratu Hrvatskog povijesnog instituta, *Dokument* 65-111, ovdje 65; usp. M. Srakić, Posljedice rata do 10. prosinca 1991., u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* XLIX. (1991.) 11-12, 173-174; usp. S. Kožul, Martirologij Crkve zagrebačke, *Prometej*, Zagrebačka nadbiskupija, Zagreb 1998., 155-159. Drugi dokumenti koji se navode u ovom radu o djelovanju vojnih kapelana na livanjskoj bojišnici su autentične propovijedi i izvješća, koji su dijelom objavljeni u ratnom *Biltenu*, u dvotjedniku o društvenim pitanjima *Livanjski vidici*, u mjesečniku *Svjetlo riječi* a dijelom se nalaze u arhivu vojnih kapelana i navode se u *Dokumentu* 1-11.

³ Usp. *Dokumenti* 108 te potresno svjedočenje don Stipe Šošića u S. Šošić, Izdržljivost čovjeka u iskušenju zla, u *Zbornik radova Proog hrvatskog žrtvoslovnog kongresa*, Zagreb, 1998., 249-252.

⁴ Ovaj tekst je preuzet iz dokumentarne videokazete koju je izdala služba PD brigada "Petar Krešimir IV." – Livno pod naslovom *Livno u Domovinskom ratu travanj 1992. – ožujak 1993.*

⁵ Usp., I. Grubišić (priredio), *Konfesije i rat*, Split, 1995.; *Konfesije i rat, Društvena istraživanja* 3 (1994.) 2-3 Instituta za primijenjena društvena istraživanja, Zagreb.

⁶ Usp. *Dokumenti* 1-11, 88.

⁷ Usp. M. Tomić, Ratna razmišljanja, u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, XLIV. (1991.) 9-10, 141.

⁸ Usp. J. Beljan, Pravedan rat ili nepravedan mir? u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* XLV. (1992.) 5, 54. 59-60; V. Valjan, Zakonita obrana, u *Svjetlo riječi*, travanj-kolovoz 1992., str. 5.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

⁹ Usp. M. Tomić, Otvaranje očiju u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* XLIV. (1991.) 11-12, 165; usp. *Dokumenti* 75, 93, 103; usp. S. Kožul, *Terra combusta. Ratna izvoješća župnika Zagrebačke nadbiskupije 1991/1992.*, AGM, Zagreb, 1994., str. 11.

¹⁰ *Dokument* 9 i 11.

¹¹ Posve je uobičajena praksa u zapadnoj uljudbi da vojne postrojbe imaju svoje vlastite vojne kapelane. Tako npr. postrojbe UN u BiH imaju vojne kapelane. Usp. A. Batinić, Svećenik u vojničkoj uniformi, u *Svjetlo riječi*, travanj 1993., str. 9; *Isti*, Nismo samo promatrači ove tragedije, u *Svjetlo riječi*, svibanj 1993., str. 9.

¹² M. Jukić, Susreti na bojišnicama, u *Bilten* br. 5 od 22. lipnja 1992., str. 12; I. Krezo, Ne možemo šutjeti, već šutnjom govoriti, u *Bilten* br. 6 od 8. srpnja 1992., str. 5. Isti članak je objavljen u *Svjetlo riječi* rujanj-listopad, 1992., str. 6; V. Mihaljević, Pastoralna briga za vojnika, u *Svjetlo riječi*, studeni-prosinac 1992., str. 7.; *Isti*, Proljeće u ratu i rat u proljeću, u *Bilten* br. 7 od 31. srpnja 1992., str. 5; T. Vrdoljak i dr., Božićna poruka vojnih kapelana. Ne nose oružje, ne pozivaju na mržnju, u *Livanjski vidici*, od prosinca 1992.; A. Brnić, Oltari pokraj rovova. S vojnim kapelanima na Livanjskom ratištu, u *Večernji list* od 2. veljače 1993., str. 13.

¹³ Fra B. Kosec i dr., *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, Franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1997., 20, 38.

¹⁴ *Dokumenti*, 98; D. Runtić, *Rat. Vinkovci – Vukovar 1. srpnja 1991. – 3. siječnja 1992.* II dopunjeno izdanje, Vinkovci, 1995., 244-255; M. Sraikić, Ratna stradanja u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* XLV. (1992.) 8-9, 95-102 i 107-113. Na str. 113 donosi pod naslovom *Pastoralni rad u novim prilikama* pod točkom 6 *Dušobrižništvo branitelja domovine* i piše: "Desetak svećenika bilo je angažirano u tom obliku pastorala. Prva iskustva s obje strane su pozitivna".

¹⁵ Josipu su zvali "vojničkom vilom" koja je darovala vrijeme vojnicima te molila s njima i za njih.

¹⁶ I. Krezo, Vojni kapelan na "krivoj" strani, u *Livanjski vidici* od 28. veljače 1993., str. 3. i isti tekst donesen u *Svjetlo riječi*, travanj 1993., str. 9.

¹⁷ Fra B. Kosec i dr., *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, 53, 141, 143; *Dokumenti* 77.

¹⁸ *Dokumenti*, 98.

¹⁹ *Dokumenti*, 106.

²⁰ *Dokumenti*, 91.

²¹ *Dokument*, 66, 93.

²² *Dokument*, 103.

²³ Usp. *Dokument* 9 i 11.

²⁴ Fra B. Kosec i dr., *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, 67.

²⁵ *Vojnikov molitvenik*, Franjevački provincijalat u Zagrebu, Kaptol 9, za privatnu upotrebu.

²⁶ *Vojnikov molitvenik*, 9-10.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

²⁷ *Vojnikov molitvenik*, 28.

²⁸ Pismo vjernicima bosanskog nadbiskupa i provincijala Bosne Srebrene, Moleći krunicu čuvamo vjeru i branimo domovinu u *Svjetlo riječi*, travanj-kolovoz 1992., str. 1; usp. I. Marković, Krunica – štit duše u *Svjetlo riječi*, rujan-listopad 1992., str. 1.

²⁹ *Vojnikov molitvenik*, 25.

³⁰ Fra B. Kosec i dr., *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, str. 34, 42, 58.

³¹ Fra B. Kosec i dr., *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, 105.

³² *Dokument* 106.

³³ J. Mihaljević, Snaga susreta, u *Svjetlo riječi*, rujan-listopad 1992., str. 15.

³⁴ Fra B. Kosec i dr., *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, 67.

³⁵ Fra B. Kosec i dr., *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, 42.

³⁶ Usp. *Gaudium et spes*, 79.

³⁷ E. J. Nagel, Frieden sichern – Frieden fördern. Anmerkungen zum Dienen im nuklearen Zeitalter aus der Sicht der katholischen Sozialethik, u *Christen für den Frieden. Zur Legitimation soldatischen Dienens*, (hrsg.) J. Bringmann/H. Bühl, Mittler & Sohn Herford, Bonn, 1990., 33-73.

³⁸ I. Krezo, Pismo s prve linije. Hvala vrijednim pletiljama, u *Livanjskim vidicima* 1 (1993.) 9, str. 2.

³⁹ No, da je situacija s početka stoljeća bila različita od ove na kraju stoljeća istaknut ću ovdje božićne darove vojnicima na fronti župe Livno godine 1914. koje je skupljao župni, a dalje slao kotarski ured. Napisana su imena i prezimena svih obitelji koje su dale bilo kakvu pomoć u odjeći (košulje, gaće, čarape itd.) ili u novcu koja je tada iznosila 416 k 30 h s napomenom da je u to vrijeme austrijska kruna bila istovrijedna s američkim dolarom. Te zabilješke završava autor riječima: "Zabilježih ovo, jer će se mnoge obitelji kasnije zanimati, a i činjenica da su mnoge pravoslavne obitelji i muslimanske sudjelovale i darovale darove ne će biti bez zanimanja za potomstvo", u fra J. Pašalić, *Tombola 1942*. Sarajevo na kojoj sam dobio ovu teku, koja mi sada evo služi za kratke bez kronološkog reda bilješke, sasvim razbacane, str. 17-26, u *Pismohrana franjevačkog samostana Gorica u Livnu*.

⁴⁰ Usp. *Dokumenti*, 88, 111.

⁴¹ Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih služba Republike Hrvatske u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 2 (1996.) str. 14-16 (dalje u tekstu samo Ugovor); *Dokumenti o Vojnom ordinarijatu u Republici Hrvatskoj*, Vojni ordinarijat u RH, Zagreb, 1999., 17-21.

⁴² *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 1 (1997.) str. 20; *Dokumenti o Vojnom ordinarijatu u Republici Hrvatskoj*, 25.

⁴³ *Christus Dominus*, 43.

⁴⁴ *Dokumenti o Vojnom ordinarijatu u Republici Hrvatskoj*, 9-16.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

⁴⁵ *Gaudium et spes*, 80.

⁴⁶ *Gaudium et spes*, 79.

⁴⁷ *Gaudium et spes*, 79.

⁴⁸ *Gaudium et spes*, 80; P. M. Zulehner, *Pastoraltheologie. Band 1 Fundamentalpastoral*, Patmos, Düsseldorf, 1989., 28-29; usp. M. Srakić, Od teorije "de bello iusto" do nauka "de bello vitando", u *Konfesije i rat* (prir. I. Grubišić), Dijalog, Split, 1995., 201-228; usp. L. Lorenzetti, Guerra, u *Lexikon. Dizionario teologico enciclopedico*, Edizioni Piemme, Casale Monferrato, 1993., 484-485.

⁴⁹ Usp. B. Häring, *Kristov zakon. Slobodni u Kristu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986., 566-568.

⁵⁰ B. Häring, *Kristov zakon*, 549.

⁵¹ Usp. *Gaudium et spes*, 80.

⁵² Papa u Hrvatskoj, u *Službeni vjesnik nadbiskupije zagrebačke*, LXXXI. (1994.) 4, 126.

⁵³ Ugovor, čl. 4. st. 3.

⁵⁴ Ugovor, čl. 5.

⁵⁵ Statut Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj, u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 3 (1998.) str. 14-18.

⁵⁶ Pravilnik o ustrojstvu i djelovanju Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj, u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 3 (1998.) str. 18-23.

⁵⁷ Congregatio pro episcopis, Ordinariato militaris Croatiae Reipublicae. De Statutorum ratihabitione, Decretum, u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 3 (1998.) str. 13; M. Berljak, Zakonodavstvo o Vojnom ordinarijatu u Hrvatskoj u *Bogoslovska smotra* LXIX. (1999.) 4, 519-533.

LITERATURA

Batinić, A. Svećenik u vojničkoj uniformi, u *Svjetlo riječi*, travanj 1993., 9.

Batinić, A. Nismo samo promatrači ove tragedije, u *Svjetlo riječi*, svibanj 1993., 9.

Batinić, A. Reportaža s livanjskog i gornjovakuvskog bojišta, u *Svjetlo riječi*, rujan-listopad 1993., 8-9.

Beljan, J. Pravedan rat ili nepravedan mir?, u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, XLV. (1992.) 5, 54.59-60.

Berljak, M. Zakonodavstvo o Vojnom ordinarijatu u Hrvatskoj u *Bogoslovska smotra* LXIX. (1999.) 4, 519-533.

Brnić, A. Oltari pokraj rovova. S vojnim kapelanima na Livanjskom ratištu, u *Večernji list* od 2. veljače 1993., 1.13.

Centar za prikupljanje dokumentacije i obradu podataka o Domovinskom ratu, *Dokumenti* 61-111 (Izvješća o ratnim događanjima koja je dekan Tadija Pranjić, župnik rimokatoličkog župnog ureda ss. Euzebija i Poliona iz Vinkovaca, slao svome biskupu u Đakovo), Opatička 10, Zagreb.

Congregatio pro episcopis, Ordinariatus militaris Croatiae Reipublicae. De Statutorum ratihabitione, Decretum, u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 3 (1998.) 13.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

Dokumenti o Vojnom ordinarijatu u Republici Hrvatskoj, Vojni ordinarijat u RH, Zagreb, 1999.

Drugi vatikanski sabor, Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

Grubišić, I. (ur.), *Konfesije i rat*, Split, 1995.

Häring, B. Kristov zakon. Slobodni u Kristu, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1986.

Jukić, M. Susreti na bojišnicama, u *Bilten* br. 5, od 22. lipnja 1992., 12.

Konfesije i rat, *Društvena istraživanja* 3 (1994.) 2-3, Institut za primijenjena društvena istraživanja, Zagreb

Kosec, fra B., Perković, A., Mikić, I., Antunović, S., Berišić, S. *Vukovarski franjevci u Domovinskom ratu. Ratne i uzničke zabilješke*, Franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1997.

Kožul, S. *Terra combusta. Ratna izvješća župnika Zagrebačke nadbiskupije 1991/1992.*, AGM, Zagreb, 1994.

Kožul, S. *Martirologij Crkve zagrebačke*, Prometej, Zagrebačka nadbiskupija, Zagreb, 1998.

Krezo, I. Vojni kapelani na krivoj strani, u *Livanjski vidici* od 28. veljače 1993., 3 (isti tekst objavljen u *Svjetlo riječi*, travanj 1993., 9).

Krezo, I. Noć svjetlosti, a ne tame, *Livanjski vidici*, 15. studeni 1992., 10.

Krezo, I. Ne možemo šutjeti, već šutnjom govoriti, u *Bilten* br. 6 od 8. srpnja 1992., 5 (isti članak objavljen u dvobroju *Svjetlo riječi*, studeni-prosinac 1992., 7).

Krezo, I. Pismo s prve linije. Hvala vrijednim pletiljama, u *Livanjski vidici* od rujna 1993., 9.

Kujundžija, Z. Živjeti u ratu, u *Livanjski vidici*, 1. studeni 1992., 3.

Lorenzetti, L. Guerra, u *Lexikon. Dizionario teologico enciclopedico*, Edizione Piemme, Casale Monferrato, 1993., 484-485.

Marković, I. Krunica – štit duše, u *Svjetlo riječi*, rujan-listopad 1992, 1.

Mihaljević, J. Snaga susreta, u *Svjetlo riječi*, rujan-listopad 1992., 15.

Mihaljević, V. Pastoralna briga za vojnika, *Svjetlo riječi*, studeni-prosinac 1992., 7.

Mihaljević, V. Proljeće u ratu i rat u proljeću, u *Bilten* br. 7 od 31. srpnja 1992., 5.

Nagel, E. J. Frieden sichern – Frieden fördern. Anmerkungen zum Dienen im nuklearen Zeitalter aus der Sicht der katholischen Sozialethik u *Christen für den Frieden. Zur Legitimation soldatischen Dienens*, Mittler & Sohn Herford, Bonn, 1990., 33-73.

Pašalić, fra J. Tombola 1942. Sarajevo na kojoj sam dobio ovu teku, koja mi sada evo služi za kratke bez kronološkog reda bilješke, u *Pismohrana franjevačkog samostana Gorica u Livnu*.

Pismo vjernicima bosanskog nadbiskupa i provincijala Bosne Srebrene, Moleći krunicu čuvamo vjeru i branimo domovinu, u *Svjetlo riječi*, travanj-kolovoz 1992., 1.

Pravilnik o ustrojstvu i djelovanju Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj, u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 3 (1998) 18-23.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

Runtić, D. *Rat. Vinkovci-Vukovar 1. srpnja 1991. – 3. siječnja 1992.* II. dopunjeno izdanje, Vinkovci, 1995.

Srakić, M. Posljedice rata do 10. prosinca 1991., u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* XLIX. (1991.) 11-12, 173-174.

Srakić, M. Ratna stradanja u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, XLV. (1992.) 8-9, 95-102, 107-113.

Srakić, M. Od teorije "de bello iusto" do nauka "de bello vitando", u *Konfesije i rat*, (prir. I. Grubišić), Dijalog, Split, 1995., 201-228.

Statut Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj, u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 3 (1998.) 14-18.

Šošić, S. Izdržljivost čovjeka u iskušenju zla, u *Hrvatski žrtvoslov. Zbornik radova Prvog hrvatskog žrtvoslovnog kongresa, Zagreb, 1998.*, 249-252.

Tomić, M. Ratna razaranja, u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, XLIV. (1991.) 9-10, 141.

Tomić, M. Otvaranje očiju, u *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, XLIV. (1991.) 11-12, 165.

Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih služba Republike Hrvatske, u *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 2 (1996.) 14-16.

Valjan, V. Zakonita obrana, u *Svjetlo riječi*, travanj-kolovoz 1992., 5.

Vojni molitvenik, Franjevački provincijalat u Zagrebu, Kaptol 9, za privatnu uporabu.

Vrdoljak, T., Krezo, I., Jukić, M., Mihaljević, V. Božićna poruka vojnih kapelana. Ne nose oružje, ne pozivaju na mržnju, u *Livanjski vidici*, prosinac 1992.

Vrgoč, S. Misa za sinove, u *Livanjski vidici*, 15. studeni 1992., 10

Vrgoč, S. Žrtva neće biti uzaludna, u *Livanjski vidici*, 1. veljače 1993., 1.

Zulehner, P. M. *Pastoraltheologie. Band 1 Fundamentalpastoral*, Patmos, Düsseldorf, 1989.

The Integrational Activities of Chaplains

Vine MIHALJEVIĆ

Institute of Social Research "Ivo Pilar", Zagreb

In the paper "Integrational Activities of Chaplains" the author demonstrates the actual experience gained from chaplains' activities in the Vukovar-Vinkovci as well as the Livanjska battlegrounds until the year 1993. Namely, this is a matter of situational evangelization: evangelization in a period of war crisis when areas affected by war were abandoned by civilians and only the military remained. In the context of this newly created situation was the necessary and appropriate evangelization of soldiers. Some Catholic priests acted on self-initiative, others were organized in their pastoral activities during the war, but not until 1996 was the agreement between the Holy See and The Republic of

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 10 (2001),
BR. 1-2 (51-52),
STR. 61-84

MIHALJEVIĆ, V.:
INTEGRACIJSKO...

Croatia concerning the spiritual guidance of Catholic believers in the military and police force signed. The content of the chaplains' activities is the spiritual care of soldiers, the celebration of sacred sacraments and prayer with the soldiers. Their work follows the well-known pastoral formula – observe, judge and act – included in the method "being together", while the criteria for the chaplains' work was taken from the essential constituents of the Church itself: liturgy, service, togetherness and testimony. This, in part actual experience, indicates that the integrational activity of chaplains contributed to the defence of the "vocation" of man, who has his name, nation, culture, history, memory, and to the defence of the community built in the Christian way and finally to the defence of the country created in the Croatian way.

Die Integrationstätigkeit der Militärgeistlichen

Von MIHALJEVIĆ
Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften

Diese Arbeit vermittelt dem Leser die konkreten Erfahrungen, die die Militärgeistlichen an den Frontabschnitten Vukovar–Vinkovci (Ostslawonien) und Livno (Herzegowina) bis Mitte des Jahres 1993 gemacht haben. Hierbei handelte es sich nämlich um 'situative Evangelisierung': Evangelisierung in Zeiten kriegerischer Auseinandersetzungen, nachdem die Zivilbevölkerung die Krisengebiete verlassen hatte und fast ausschließlich noch Militär zurückgeblieben war. In dieser neuen Situation meldete sich das Bedürfnis nach einer angemessenen geistlichen Betreuung der Soldaten. An einigen Orten ergriffen die katholischen Geistlichen selbst die Initiative, anderswo wiederum erfolgte die Betreuung organisiert; jedoch erst Ende 1996 unterzeichneten der Heilige Stuhl und die Republik Kroatien einen Vertrag, der die Seelsorge katholischer Glaubensbrüder beim Militär und in den Polizeikräften regeln soll. Die Aufgabe der Militärgeistlichen besteht in der seelsorgerischen Betreuung der Soldaten, in der Austeilung der heiligen Sakramente und im gemeinsamen Gebet mit den Soldaten. Die Geistlichen folgen dabei dem Grundsatz: Beobachten, Beurteilen und Handeln – den operationalisierten Etappen der Methode des Gemeinsamseins. Die Handlungskriterien gehen dabei auf wesentliche Bestandteile der Kirche selbst zurück: Liturgie, Gottesdienst, Gemeinsamkeit und Glaubensbekenntnis. Diese zum Teil sehr konkreten Erfahrungen zeigen, dass die integrative Tätigkeit der Militärgeistlichen dazu beigetragen hat, den "Sendungscharakter" des Menschen, der einen Namen trägt, einer Nation zugehört, über Kultur, Geschichte und Gedächtnisvermögen verfügt, zu verteidigen. Ebenso groß war der Beitrag zur Bewahrung der christlichen Gemeinschaft sowie zur Verteidigung Kroatiens, das in diesen Tagen sozusagen erst im Entstehen begriffen war.